

Vergaderjaar 2018–2019

30 977

AIVD

Nr. 153

BRIEF VAN DE MINISTER VAN BINNENLANDSE ZAKEN EN KONINKRIJKSRELATIES

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 20 december 2018

Met deze brief informeer ik uw Kamer over de hoofdlijnen van het AIVD Jaarplan 2019. Het Jaarplan van de AIVD vormt een nadere uitwerking van beleidsartikel 2 van de begroting van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (Kamerstuk 35 000 VII, nr. 2). Het Jaarplan van de AIVD is vanwege zijn inhoud staatsgeheim gerubriceerd en wordt integraal gedeeld met de Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten van uw Kamer.

Tevens informeer ik u met deze brief over de stand van zaken ten aanzien van de beoogde gezamenlijke huisvesting van de AIVD en de MIVD.

Nationale veiligheid en de rol van de AIVD

De nationale veiligheid wordt bij voortdurend bedreigd door terrorisme, cyber- en inlichtingenactiviteiten, heimelijke (politieke) beïnvloeding door statelijke actoren, alsmede door veranderende geopolitieke verhoudingen. De verschillende dreigingen zijn met elkaar verweven en versterken elkaar. De positie en de belangen van Nederland op het wereldtoneel vergen diepgaand inzicht in internationale politieke ontwikkelingen. Als gevolg van bovenstaande ontwikkelingen heeft het kabinet besloten tot budgettaire intensivering die de AIVD in staat stellen de terroristische- en digitale dreiging beter te adresseren.

De AIVD staat voor de veiligheid van Nederland door tijdig dreigingen, (politieke) ontwikkelingen en risico's te onderkennen die niet direct zichtbaar zijn. Hiertoe verricht de AIVD onderzoek in binnen- en buitenland op basis van de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2017 (Wiv2017). Bij het verrichten van onderzoek wordt tevens de geïntensiverde internationale samenwerking met buitenlandse inlichtingen- en veiligheidsdiensten voortgezet. De AIVD deelt gericht kennis en informatie met samenwerkingspartners en stelt deze en andere organisaties in de gelegenheid om te handelen.

Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2017 (Wiv2017)

Met de Wiv 2017 zijn de bevoegdheden van de diensten gemoderniseerd en de waarborgen voor de privacy aanzienlijk verstevigd ten opzichte van de oude wet.

Uiteraard zijn in aanloop naar de inwerkingtreding van de wet de nodige voorbereidingen getroffen door de AIVD. Ook na inwerkingtreding is er veel werk verzet voor een succesvolle implementatie van de Wiv 2017. Het werk is echter nog niet klaar en de implementatie vergt meer tijd en inspanning dan vooraf ingeschat. Dit komt deels doordat de versterking van de waarborgen van de Wiv 2017 diepgaand ingrijpt op de kern van het werk van de AIVD, namelijk de verwerving en verwerking van gegevens, en deels vanwege de technische complexiteit van de uitvoeringspraktijk van de AIVD. Terwijl de AIVD het nieuwe wettelijke kader implementeert, inclusief de nieuwe, extra toetsing door de Toetsingscommissie Inzet Bevoegdheden (TIB), gaat de operationele taakuitvoering gewoon door. Recent hebben de TIB en de toezichthouder CTIVD geconstateerd dat verbetering noodzakelijk is van de kwaliteit van de verzoeken tot toestemming, de uitvoering van de zorgplicht en datareductie.

Omdat de uitvoering van de Wiv meer tijd en inspanning vergt dan aanvankelijk ingeschat, heeft de AIVD onlangs extra maatregelen genomen om sturing en regie op dit proces te versterken en om zorgvuldig bij te houden of deze versterking het gewenste effect heeft. Hiertoe wordt ingezet op vier pijlers: de kwaliteit van de verzoeken tot toestemming, de zorgplicht, datareductie en onderzoeksopdracht gerichte interceptie.

Geïntegreerde Aanwijzing Inlichtingen- en Veiligheid

De onderzoeken van de AIVD zijn gebaseerd op de Geïntegreerde Aanwijzing Inlichtingen- en Veiligheid (GA I&V). De GA I&V beschrijft de behoefte aan inlichtingen vanuit verschillende behoeftezoekers en vormt daarmee de basis voor de jaarplannen van de AIVD en MIVD. De GA I&V wordt gezamenlijk vastgesteld door de Minister-President en de ministers van Binnenlandse Zaken en Defensie, nadat ter zake overleg is gevoerd met de ministers van Justitie en Veiligheid en Buitenlandse Zaken.

In 2018 is in nauwe samenwerking tussen de behoeftezoekers en de diensten een nieuwe GA tot stand gekomen voor de periode 2019–2022. Dit is de eerste GA I&V onder de nieuwe Wiv.

Prioriteiten en accenten 2019

Hieronder worden per aandachtsgebied de hoofdlijnen beschreven binnen het AIVD onderzoek voor 2019.

Jihadistisch terrorisme

De terroristische dreiging wordt gekenmerkt door een aanhoudende dreiging van aanslagen in West-Europa zowel door toedoen van organisaties in het Midden-Oosten en Noord-Afrika als van «homegrown» jihadistische bewegingen. Zo blijft ISIS een dreiging vormen ondanks het uiteenvallen van het «kalifaat» en het verlies van grondgebied. Ook Al Qaida (AQ) blijft de intentie houden het Westen te treffen en heeft de afgelopen jaren in de lufte van ISIS kunnen werken aan de opbouw van een infrastructuur in Syrië. ISIS en AQ streven niet alleen naar aanslagen door aangestuurde operatives, ze trachten ook door middel van propa-

ganda en virtuele rekrutering geradicaliseerde moslims in Europa te inspireren en stimuleren tot het plegen van een aanslag.

Het dreigingsbeeld wordt tevens bepaald door de nog altijd aanzienlijke aantallen buitenlandse strijders in het Syrisch-Iraakse strijdgebied en de terugkeerders uit dat gebied. Doordat de uitgereisde strijders nog met regelmaat in contact staan met het «thuisfront» kunnen ze voeding geven aan een verdere inbedding van het jihadistisch gedachtegoed in gemeenschappen in het Westen en gebruik maken van deze contacten om personen aan te sporen tot (ondersteuning van) aanslagen. De terugkeerders nemen soms gevechtservaring, expertise, training en/of status mee én kunnen de jihadistische beweging een extra impuls geven. Daarnaast kunnen deze personen zich aansluiten bij faciliterings- en aanslagnetwerken in Europa en daarmee een dreiging vormen voor Europa waaronder Nederland.

De AIVD blijft een substantieel deel van de beschikbare middelen en capaciteiten inzetten voor het onderzoek naar terroristische dreiging door de inlichtingenposities op het gewenste niveau te houden. In dit kader wordt tevens aan de (inter)nationale samenwerking met partnerorganisaties verder vorm gegeven, waaronder Counter Terrorism Group (CTG).

Radicalisering

Radicalisering van verschillende bevolkingsgroepen in Nederland is voor de AIVD reden tot zorg en aanleiding voor het onderzoek naar tendensen binnen radicalisering. De groei van de radicale islam kan leiden tot geweld in de vorm van jihadistisch terrorisme, maar ook op zichzelf een dreiging vormen tegen de open samenleving doordat radicale aanjagers groepen mensen isoleren en hen opdragen de open samenleving en democratie actief af te wijzen. Het onderzoek van de AIVD richt zich met name op het salafisme. Deze aanjagers pogen op uiteenlopende manieren hun dwingende invloed uit te oefenen op vaak kwetsbare individuen en groepen binnen de moslim-gemeenschap. Hierbij wordt de eigen geloofsvatting dwingend opgelegd, daarvan afwijken ontmoedigd en andersdenkenden worden verguisd. Het doel van het onderzoek naar radicaliseringstendensen is het bieden van handelingsperspectief voor ketenpartners teneinde bedreigingen voor de democratische rechtsorde tijdig te kunnen neutraliseren.

Extremisme

De onderzoeksinspanningen op het gebied van extremisme worden gecontinueerd.

De focus van het onderzoek blijft op de, soms gewelddadige, harde kern van linksen rechts-extremisten, maar binnen het extremisme ontstaan steeds vaker gelegenheidscoalities. Duiding van potentiële dreiging is essentieel om onze ketenpartners en gezagsdragers op nationaal en lokaal niveau handelingsperspectief te bieden. Zie ook de recent verschenen publicatie van de dienst: Rechts-extremisme in Nederland, een fenomeen in beweging.

Contraproliferatie

Massavernietigingswapens vormen een grote bedreiging voor de internationale vrede en veiligheid. Nederland heeft internationale verdragen ondertekend die erop gericht zijn om de proliferatie van dergelijke wapens tegen te gaan. De AIVD en de MIVD doen gezamenlijk onderzoek naar landen die ervan worden verdacht dat zij, in strijd met die

internationale verdragen, werken aan het ontwikkelen van massavernietigingswapens en hun overbrengingsmiddelen of daar al over beschikken.

Landenonderzoek

Het onderzoek naar andere landen wordt uitgevoerd om de Nederlandse overheid achtergrondinformatie en handelingsperspectief te bieden en te gebruiken bij overleg over onderwerpen die de Nederlandse nationale en internationale politieke belangen raken. De (geo)politieke ontwikkelingen in de wereld bepalen naar welke landen onderzoek wordt gedaan door de AIVD.

Spionage en heimelijke politieke beïnvloeding

Klassieke inlichtingenactiviteiten in Nederland of gericht tegen Nederlandse belangen vinden voortdurend plaats. De activiteiten richten zich met name op het vergaren van (geheime) informatie op het gebied van politiek, defensie, wetenschap en economie en schaden de Nederlandse nationale veiligheid, soevereiniteit en economische belangen. Daarnaast worden activiteiten ontplooid door buitenlandse mogendheden bedoeld om politieke en economische besluitvorming of de beeldvorming heimelijk te beïnvloeden. Deze activiteiten kunnen schade aanrichten aan de Nederlandse nationale veiligheid, soevereiniteit en economische belangen en vormen daarom onderdeel van onderzoek.

Digitalisering en dreiging

Naast de meer traditionele vormen van spionage is door digitalisering van de samenleving ons land kwetsbaar voor inbreuken door statelijke en non- statelijke actoren die hun economische of politieke positie pogen te versterken.

Hoogwaardige digitale aanvallen met als oogmerk spionage, beïnvloeding, sabotage of terrorisme vormen een omvangrijke en toenemende bedreiging voor de integriteit en de vertrouwelijkheid van de Nederlandse overheid.

De AIVD kan dankzij toegekende financiële middelen externe belanghebbenden in het civiele domein vaker tijdig en gericht van dreigingsgerelateerde informatie voorzien om de weerstand tegen digitale aanvallen te verhogen en digitale schade te beperken of te voorkomen. Daarnaast verschaft de AIVD (externe) belanghebbenden van informatiebeveiligingsadvies. Dit wordt gedaan door het Nationaal Bureau voor Verbindingsbeveiliging (NBV) dat ook beveiligingsproducten ontwikkelt en evalueert voor het beveiligen van staatsgeheime- en gevoelige informatie.

Ongekende dreiging

De onderzoeken van de AIVD zijn niet alleen gericht op het inzichtelijk maken van alle aspecten van bestaande, reeds gekende dreigingen, maar ook op tijdig onderkennen en duiden van nog ongekende dreigingen, binnen en buiten de GA I&V.

Hoofdpijnen andere taken en doelstellingen 2019

Naast de hierboven beschreven prioriteiten en accenten voor 2019, wordt hieronder inzicht gegeven in de overige taken en doelstellingen voor 2019.

Veiligheidsonderzoeken

De AIVD heeft tot taak om veiligheidsonderzoeken uit te voeren, zoals bedoeld in de Wiv en in de Wet veiligheidsonderzoeken (Wvo). Sinds 1 oktober 2018 werken de AIVD en MIVD samen in de Unit Veiligheidsonderzoeken (UVO). Daarmee is uitvoering gegeven aan de aanbeveling van de commissie-Dessens om een gemeenschappelijke organisatie voor veiligheidsonderzoeken te vormen. In 2019 wordt invulling gegeven aan het advies van de Commissie van Toezicht op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (CTIVD) om het beleid van veiligheidsonderzoeken tussen de AIVD en de MIVD te harmoniseren.

Veiligheidsbevordering en Stelsel bewaken en beveiligen

Veiligheidsbevordering behelst de bevordering van het (laten) nemen van beschermende maatregelen voor processen, organisaties en sectoren die belangrijk zijn voor de nationale en (economische) veiligheid. Ten behoeve van het Stelsel bewaken en beveiligen biedt de AIVD inzicht in de (potentiële) dreiging tegen politieke ambtsdragers, de overheid, diplomatieke vertegenwoordigingen, internationale organisaties en grootschalige evenementen.

Co-locatie AIVD en MIVD

Bij het Algemeen overleg IVD-aangelegenheden op 3 oktober jl. (Kamerstuk 29 924, nr. 171) heb ik u toegezegd voor het einde van het jaar te informeren over de stand van zaken met betrekking tot de co-locatie van de AIVD en de MIVD. In 2015 hebben de Ministers van Binnenlandse Zaken en Defensie opdracht gegeven tot het realiseren van nieuwbouw voor de gezamenlijke huisvesting van de AIVD en de MIVD op de Frederikkazerne in Den Haag. Echter, sinds 2015 is het nodige veranderd in de (geo-)politieke verhoudingen en de dreiging tegen Nederland is toegenomen. Deze ontwikkelingen, in combinatie met een steeds verdergaande digitalisering van de samenleving, leidden de afgelopen jaren tot een groei van de diensten. Door deze groei van de beide diensten moet het te realiseren gebouw voldoende ruimte bieden om een groei van tenminste 40% op te kunnen vangen. Daarnaast dienen de ICT-voorzieningen te worden uitgebreid. Bij de uitwerking van de specifieke eisen voor het gebouw bleek bovendien dat de werkelijke kosten hoger worden ingeschat dan oorspronkelijk begroot. Deze ontwikkelingen hebben geleid tot een nieuwe studie naar de ruimtelijke inpassing van de gezamenlijke huisvesting op de Frederikkazerne en naar de financiële consequenties. Deze studie kost iets meer tijd dan verwacht. Wij zullen u daarover uiterlijk in februari informeren.

Rapportage en verantwoording

Met deze Jaarplanbrief geef ik u inzicht in de prioriteiten en accenten voor de AIVD in 2019. Verantwoording over de uitvoering van het Jaarplan geven wij in het openbaar door middel van het departementale jaarverslag en het eigen jaarverslag van de AIVD. Tussentijds rapporteren wij over de voortgang via periodieke voortgangsrapportages. Deze voortgangsrapportages worden gedeeld en besproken met de Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten van uw Kamer.

De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,
K.H. Ollongren